

Asia: VN/34601/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain 43 §:n ja ammattikorkeakoululain 32 §:n muuttamisesta (yhden opiskeluoikeuden säännös)

Lausunnonantajan lausunto

Ovatko esityksen tavoitteet kannatettavia?

Esityksen yleiset tavoitteet osaamistason nostamisesta ja korkeakoulutuksen saavutettavuudesta yhä useammalle ovat kannatettavia.

Esityksen myötä korkeakoulututkintoa jo opiskelevat ohjautuisivat kenties tehokkaammin osaamisen täydentämisen pariin uuden opiskeluoikeuden sijasta. Esitetty uudistus viestittää osaltaan, että useamman samantasoisien tutkinnon suorittaminen ei ole tavoiteltavaa ja voi vaikuttaa positiivisesti jatkuvan oppimisen ja alumniopintotarjonnan kehittämiseen.

Muuttuva lainsäädäntö ja opiskelijavalintojen kehittäminen luovat odotuksia opintojen ohjaukseen ja koulutuksen saavutettavuuteen myös ennen korkeakouluopintoja. Myös opiskelijan aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen tulee uudistuksen myötä entistä kriittisemmäksi.

Yksilötasolla opiskeluoikeuden menetys voi johtaa ei-toivottuihin seuraamuksiin, esimerkiksi kun tutkinnosta on suoritettu jo huomattava osa tai kyseessä on erityislahjakkuus.

Vaikuttaa epätodennäköiseltä, että esityksen tavoitteet (resurssien vapautuminen, aloituspaikkojen lisääminen) toteutuisivat kaavailussa laajuudessa. Opiskelijoiden menetetyt opiskelupaikat eivät konkretisoidu suoraan lisäaloituspaikoiksi korkeakouluissa. Päättävät, monesti ei-aktiiviset opiskeluoikeudet eivät suoraan johda aloituspaikkojen lisäämiseen. Vaikka opiskelijalla olisi useampi opiskeluoikeus yliopistossa, tosiasiallisesti opiskelijan on vaikea edistää opintojaan samanaikaisesti useampaan eri opiskeluoikeuteen ja siten kuluttaa tuplaresursseja.

Esitetyn muutoksen avulla ei voida ennaltaehkäistä yhteiskunnallista haittaa, joka aiheutuu päättyvään opiskeluoikeuteen käytetyistä resursseista. Kahden tai useamman opiskeluoikeuden tilanteet ovat suhteellisen pieni osuus kaikista opiskeluoikeuksista ja ehdotettu sääntely voi vähentää yhteiskuntaa hyödyttävän poikkitieteellisen osaamisen syntymistä.

Onko esitys kannatettava? Perustelkaa myönteinen tai kielteinen kantanne.

Tampereen yliopisto pitää esityksen tavoitteita kannatettavana, mutta suhtautuu varauksella esitettävällä lakimuutoksella saataviin vaikutuksiin, erityisesti kun se samalla lisää yliopistojen hallinnollista työtä merkittävästi.

Lain voimaantulo tulee sitoa toimivan järjestelmän olemassaoloon. Jos lakimuutosta ei automatisoida järjestelmien tasolla toimivaksi vaan se edellyttää korkeakouluissa tapauskohtaista tulkintaa ja manuaalista työtä, on riskinä, että käytännöt eriytyvät korkeakouluittain.

Ovatko esityksen vaikutusarviot oikeansuuntaiset? Puuttuuko vaikutusarvioista jotakin?

Vaikutusarviosta puuttuu aito merkittävä vaikutus korkeakoulutuksen käyttöön vapautuvista resursseista (em. kommentit huomioiden).

Muutos aiheuttaa sekä kertaluontoista että toistuvaa hallinnollista ja teknistä työtä sekä useita järjestelmämuutoksia. Lakimuutoksen toteutuessa tulee varmistua siitä, että korkeakouluilla on tosiasialliset edellytykset tulkita lainsäädäntöä yhdenvertaisesti sen tullessa voimaan. Vaikuttavuusarvion tulisi ottaa riittävällä tasolla huomioon, että tiedot opiskeluoikeuksista eivät ole tällä hetkellä yhteismitallisesti korkeakoulujen omissa järjestelmissä.

Vaikutusarviossa tulisi tarkastella opintotukilakiin tehtyjen muutosten sekä esitetyn yliopistolain ja ammattikorkealain muutosten yhteisvaikutuksia.

Arviossa ei ole otettu huomioon korkeakoulujen ohjaustarpeen lisääntymistä. Lakimuutos tulee käsityksemme mukaan lisäämään tarvetta opiskelijakohtaiseen ohjaukseen sekä painetta (ennakollisten) hyväksilukumenettelyjen kehittämiseen. Opintojen ja muun osaamisen hyväksi lukemisen käytännöillä on vaikutusta tavoiteajassa valmistumiseen.

Yliopistot ovat tunnistaneet kehittämiskohteeksi alan vaihtamisen yliopistojen sisällä ja yliopistojen välillä. Käynnissä oleva yliopistojen yhteinen siirtohaun kehittämishanke voi tuoda esiin myös lainsäädännöllisiä kehittämistarpeita. Siirtohaun kehittämisellä ei ole kuitenkaan mahdollista ratkaista kaikkia alanvaihtoon liittyviä tilanteita ja tarpeita.

Muut huomionne esityksestä

Korkeakoulujen yhteinen työryhmä on tehnyt ehdotuksen yhden opiskeluoikeuden säännöksen tekniseen toteutukseen, jotka yliopisto toivoo huomioitavan:

<https://wiki.eduuni.fi/spaces/CSCKOOTUKI/pages/589745256/Yhden+opiskeluoikeuden+s%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6s+-ty%C3%B6ryhm%C3%A4>

Opetushallitukselle tulisi taata sekä ajalliset ja taloudelliset resurssit tekniseen toteutukseen ennen säädösten voimaantuloa. Mahdollisesta lakimuutoksesta Opetushallitukselle tulevia järjestelmäkehityskuluja on suunniteltu katettavan hakemusmaksun tuotoista. Lakimuutoksesta tulevaan järjestelmäkehitykseen tulisi tässä tapauksessa, ja aina muulloinkin olla oma, erillinen rahoituksensa.

Esitys edellyttää oikea-aikaista järjestelmäsuunnittelua ja tehokasta tietojen siirtoa niin korkeakoulun kuin myös hakijan tietoon. Mikäli opiskelija on jo ilmoittautunut nykyisen opiskeluoikeuden korkeakouluun ja maksanut siihen liittyviä maksuja, ennen kuin on saanut tiedon hyväksymisestä toiseen opiskeluoikeuteen, tulee myös maksujen palautusmekanismi suunnitella. Tähän liittyvät esimerkiksi ylioppilaskunnan maksut ja mahdolliset apurahat.

Lainsäädännön muuttuessa, mahdollisuus alan vaihtoon tulee säilyttää kelpoisuus- ja pätevyysvaatimukset huomioiden.

Esityksessä käytetään sekä opinto-oikeus- että opiskeluoikeus-termejä. Terminologian tulisi olla johdonmukaista ja OKSA-sanaston mukaista ja tässä esityksellä tulisi käyttää ainoastaan opiskeluoikeus-termiä.

Huomiona lakiluonnokseen:

- lakiluonnoksen toisesta momentista puuttuu kohta 5: 5) sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon.

- lakiluonnoksesta puuttuu kolmas momentti: Kun tutkinto-opiskelija ottaa vastaan uuden opiskeluoikeuden, joka johtaa sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon, hän menettää samalla muut opiskeluoikeutensa, jotka johtavat

- 1) alempaan korkeakoulututkintoon;
- 2) ammattikorkeakoulututkintoon;
- 3) ylempään korkeakoulututkintoon;

- 4) ylempään ammattikorkeakoulututkintoon;
- 5) sekä alempaan että ylempään korkeakoulututkintoon.

Lakitekstiin olisi lisäksi hyvä tehdä tarkentava lisäys siitä, että jos opiskeluoikeuden menettää, oikeutta ei voi anoa ja saada takaisin opiskeluoikeuden palautusmenettelyn kautta. Oikeuden siis menettää pysyvästi, ja sen voi saada takaisin ainoastaan osallistumalla uudelleen opiskelijavalintaan.

Keskitalo Kaisa
Tampereen yliopisto